

Hajy Bekdaş Weli: “Makalatdan” parçalar

Category: Edebi makalalar, Kitapcy

написано kitapcy | 26 января, 2025

Hajy Bekdaş Weli: “Makalatdan” parçalar «MAKALATDAN» PARÇALAR

Hajy Bekdaşyň “Makalat”, “Risalei Besmele” (türkçe), “Şathiye”, “Kitab-ul Fewäid” kitaplary hem-de onuň adyna berilýän kitaplar: “Makalati Gaýbiye”, “Kelimati Aýniye”, “Hurdename”, “Üssül hakika”, “Fatiha süresi teswiri” bellidir. Bilşiniň ýaly, Hajy Bekdaş Weliniň “Makalat” kitabı arapça ýazylyp, soňra türkçä terjime edilendir. Bu kitap awtoryň iň čuň, iň giň pikirli kitabı hasaplanýar. Türkiye medeniýet ministrliginiň başda durmagynda professor, doktor Esat Joşan tarapyndan 1990-njy ýylда neşire taýýarlanan we Hüseyín Özbaý tarapyndan teksti sadalaşdyrylan kitapdan peýdalandyk hem-de kitabı tutuşlygyna Size ýetirip bilmeýänimiz üçin ötünç

soraýarys.

Horasanly Hajy Bekdaşyň "Makalat" kitaby

...0 esrar sözli, datly we hoşdilli, güler yüzli, "Makalatyň" eýesi, şerigat suwy, terbiye we bilim doly hakykat hazynasy, tarykat ähliniň basgańcagy, şerigat kowmynyň müftüsü, ylymlar hazynasynyň mäligi, o bilinen älem, horasanly Soltan Hajy Bekdaşyň eziz syryny Alla mukaddes kylsyn.

O diniň ysygy, iman nurunyň ýagy, hakykat äleminiň bagy we erenler duralgasy şeýle diýer:

Birinji bölüm

Hak Subhanehu we Tagalla Adamy dört dürli zatdan ýaratdy, dört bölege böldi. Dört bölegiň hem dört dürli ybadatlary, dört dürli arzuwlary we dört dürli hallary bardyr.

Şoňa görä, ynsanyň ýaradyldygy dört dürli zadyň ilkinjisi toprak, ikinjisi suw, üçünjisi ataşwe dördünjisi ýeldir...

...Birinji bölek – abidlerdir. Olar şerigat kowmudyr we asyllary ýeldendir. El (Howa) hem şypa hem-de kuwwatdyr...

Bular awam (halk) taýpasydyr we işi-güýji bir-birlerini ynijytmaqdyr. Ulumsylyk, husytlyk, kineçillik, gysgançlyk we duşmanlyk bularda her wagt görüler...

...Ikinji bölek – zahidlerdir. Olaryň asly ataşdandyr we olar tarykat taýpasydyr. Şu sebäpli gije-gündiz ýanmaklary, özlerini ýakmaklary lazымdır. Her kim bu dünýäde kendisini ýaksa, ertir-ahyretde dürli azarlardan gutularlar. Şuny ýagşy biliň: bir gezek ýanan soňra ýanmaz. ...Zahidleriň ybadatlary: gije-gündiz Taňryny zikir etmek, bismillähi-rahmanir-rahymy her işde ýat etmek, gorky we umyt içinde bolmak, dünýäde ahyret üçin ýararly işler etmegi arzuwlamak. Hallary-da ylmý leduna (gaýyp ylmyna) ýetmekdendir hem-de öz bilgilerinden minnetdar galmyşdyrlar. Nireden gelip nirä gitdiklerini bilmezler. Çünkü, olara dogry ýol gapysy açılmady. Ýeten her bir mertebesine öz gaýratlary bilen ýetendirler...

...Üçünji bölek – aryflardyr. Olaryň asly suwdandyr we olar maryfet taýpasydyr. Suw, özi-de tämizdir, hem-de tämizleýjidir. Bu sebäpdən aryf hem tämiz bolmaly, hem

tämizleýji.

Aryflaryň ýanynda her sözüň üç ýüzi, öňi we bir arkasy bardyr. Kütekler, jahyllar, bilmeyändikleri üçin, kelemäniň arkasyny söylärler-de özlerini ataşa atarlar. Emma aryflar her kelemäniň yüzünü söylärler we ataşdan gutularlar...

...Indi ynsan suwa gerek, suw täret kylmaga gerek, täret kylmak namaza gerek, namaz Alla ýaramak üçin gerek...

Şu sebäpli, ezizim, ýagşy düşünmek gerekdir, kişide ýaramaz işbolmasyn. Kişi her zaman támiz bolmalydyr. Ynsanyň támizlenmedik (pis gatyşykly) bolmasyna sebäp – içinde şeýtan işiniň bolmasydyr.

Eger ynanmasaň, bir gaba içgi (alkogol) guý we agzyny ýap, deňize taşla. O gabyň daşyny on ýyl ýuw. Gabyň içindäki içgi öňki içgidir we murdardyr (ýene pisdir)...

...Eger içiňde ulumsylyk we husytlyk, gysgançlyk, jümrilik, duşmanlyk, tamakinlik, öýke, gybat, kelçiklik, lakgylyk we masgaralyk bilen şular ýaly ýene şeýtan işi bar bolsa, waý saňa, suwa ýuwunyp nädip támizlenerkäň?!

Şeýle bolsa, hakykatdan-da bilgin, támizlen-mersiň.

...Ezizim! Aryflaryň asly suwdandyr we içlerinde pis zat bolmaz. Suwuň asly-da ýaşyl jöwherdendir we o jöwheriň asly-da Taňrynyň öz gudratyndandyr. Munuň üçin Taňry tebareke we Tagalla aryflaryny söyer. Çünkü aryflaryň asly Taňrydandyr; asyllynyň aslyny söýmesi geň zat däldir...

...Aryflaryň hallary bolsa, bütin barlyga hormat görkezmekdir we ýaramaz düşünjä gapymaz-lykdyr...

...O halda indi toprak topraga, suw suwa, ýel ýele, ataşataşa öwrüler...

Aryf muhipden sorarmış:

- Eý, muhip! Asylدا atamy ýa-da ene ähmiyetli?
- Köpüsi şeýle diýer: ene asyldyr, ata kökdür. Emma biziň ýanymyzda ata asyldyr, ene kökdür. Çünkü asyl – tohumdyr, ýere ekilende kök bolar...

Eger muhiplere Allany nädip bildiň diýseler, olar şeýle jogap bererler:

- Allany özümüzden, özümizi-de Alladan bildik.
- Sözümiziň delili – Hezreti Aleýhissalamyň

aýdan şu hadysydyr: "Her kim özünü bilse, şübhесiz Allany-da biler".

Ikinji bölüm

...Ýagny, biziň sözümüz şudur: Rahmanyň we şeýtanyň asly nedir? Muny bilmek gerek. Indi şu-da bilinmelidir: Rahmanyň asly iman, şeýtanyň asly şübhedir. Ýagny, imana şübhe garmak kyndyr. Çünki, iman akyldan gelýändir, akyl soltandyr we ten içinde imanyň naibidir. Soltan gidäýse, naib neneň durup biler?!

Meselem:

Iman bir hazynadyr. Allanyň näletledigi Iblis bir ogrudyr. Akyl bolsa hazynadardyr. Şeýle ýagdaýda hazynadar gidäýse, ogry hazynany näder?!

...Eý, biçäre misgin! Iman seniň içiňde başyboşdyr.

Indi Alla ynanmak, buýrugyny tutmak, saklanyň diýdiginden saklanmak imandyr. Taňry Tebareke we Tagalla buýurdygyny tutman, saklan diýdiginden saklanmazlyk Taňra ynanmazlykdyr. Taňrynyň meleklerine ynanmak imandyr.

Indi, diňle, ezizim! Her bir kişini üç yüz altmyşmelek gorar. Munça melekler arasında edepsizlik edersiň-de, sen özüň ýaly kişi ýanynda edepsizlik etmersiň. Hany, meleklerе ynanjak bolmaň nirede?

Bäsinji bölüm

Bu bölüm maryfetiň basgańcaklaryny beýan eder.

Indi, diňle, ezizim! Maryfetiň birinji basgańcagy edepdir, ikinji basgańcagy gorky, üçünji basgan-çagy tygşytlylyk, dördünji basgańcagy sabyr we kanagat, bäsinji basgańcagy utanmak, altynjy basgańcagy jomartlyk, ýedinji basgańcagy ylym, sekizinji basgańcagy misginlik, dokuzynjy basgańcagy maryfet, onunjy basgańcagy özüňi bilmekdir.

Ýedinji bölüm

Bu bölüm maryfetiň bilinen jogabyny beýan eder.

O älemiň gupbasy we ynsan oglunyň guwanjy Horasanly Hajy

Bekdaş (Alla oňa rahmet etsin) şeýle diýýär:
Köňül, beýik bir şäherdir, Hak Subhanehu we Tagalla arşdan
ýeriň astyna çenli her näme ýaradan bolsa, o şäherde bardyr
hem-de o şähere sygar. O şäherde iki soltan bardyr: olaryň
biri rahmany, beýlekisi şeýtanydyr.

Rahmany soltanyň ady akyl, naibi iman we goragçysy misginlik
(pakyrlık).

Ýüregiň sag gulagynda ýedi gala bardyr. Hak Subhanehu we
Tagalla her bir galada bir goragçyny wekil kylmyşdyr. O
goragçylaryň ady birme-bir aýdylmyşdyr:

Birinji goragçynyň ady ylymdyr.

Ikinji goragçynyň ady jomartlykdyr.

Üçünji goragçynyň ady haýadyr.

Dördünji goragçynyň ady sabyrdyr.

Bäsiniňji goragçynyň ady tygşytlylykdyr.

Altynjy goragçynyň ady gorkydyr.

Ýediniňji goragçynyň ady edepdir.

...Çünkü, bütin zatlar jan bilen direler, ýagny jan hem maryfet
bilen direler.

Indi, diňle, maryfetli jan-erenler janydyr, maryfetsiz jan
bolsa haýwanlar janydyr.

...Çünkü, gök aglar, ýer güler, ýagny gökden ýagar, ýerden
biter.

...Indi, diňle, ezizim! Jan – bossan, maryfet bolsa suwdur.

Teşne bossana suw näme edýän bolsa, maryfetem jana şeýder.

...Çünkü, maryfetli köňül – erenler köňlüdir. O Hak Tagallanyň
uly hazynasy we nazargähidir. Maryfet o köňülleri diri kylar
we köňül gözü açylar.

...Indi, diňle, iň beýik ybadat: "Ýa, Alla" diýmekdir. Ylas
bilen, ägirt ylas bilen "Ýa, Alla" diýmek ýeňil däldir.

Sekizinji bölüm

...Jomartlyk dört görnüşlidir:

Birinjisi, mal jomartlygy, bu baýlaryňkydyr.

Ikinjisi, ten jomartlygy, bu gazylaryňkydyr.

Üçünjisi, jan (ruh) jomartlygy, bu aşyklaryň-kydyr.

Dördünjisi, köňül jomartlygy, bu aryflaryň-kydyr.

...Edep dileýän gorkyny, gorky dileýän tygşytlylygy, tygşytlylyk dileýän sabry, sabyr dileýän utanzy, utanç dileýän jomartlygy, jomartlyk dileýän misginligi, misginlik dileýän ylmy, ylym dileýän maryfeti, maryfet dileýän jany, jan dileýän akly, akyl dileýän Allany söyer.

...Akyl Aýa, maryfet Güne, ylym-da ýyldyza meňzär.

...Ýedi gat gök bar, ten hem ýedi gatdyr. Ilki – deri, soňra et, gan, damar, siňir, süňk we ilik. Ynha, bular ýedi gat göge meňzär.

Dünýäde bulut we ýagmyr bar. Gaýgy buluda, gözýasy ýagmyra meňzär.

Dünýäde gark ediji ýedi deňiz bar. Tende-de gark ediji ýedi deňiz bar:

Birinjisi gözdür – görmekden gark eder.

Ikinjisi dildir – sözlemekden gark eder.

Üçünjisi gulakdyr – eşitmekden gark eder.

Dördünjisi gursakdyr – eretmekden gark eder.

Bäsinqisi garyndyr – aյykmakdan gark eder.

Altynjysy agyry, syzlamadyr, ölüm bilen gark eder.

Ýedinqisi söýgidir, dälilik bile gark eder.

Dünýäde derýalar hem bar. Gözýasy derýalara meňzär. Dünýäde obalar hem bar. Tenler obalara meňzär. Dünýäde agaçlar bar. Barmaklar agaçlara meňzär. Dünýäde otlar, ösümlikler hem bar: tüýler otlara, gollar ösümliklere meňzär.

Dünýäde dört dürli suw bar: birinjisi sap suw, ikinjisi aýy suw, üçünjisi şor suw, dördünjisi porsy suwdur. Tende-de dört dürli suw bar: birinjisi aýyz suwy, süýjüdir, ikinjisi göz suwy aýydyr, üçünjisi burun suwy şordur. Dördünjisi gulak suwy pisdir.

...Dünýäde duşman we söweş bar. Nebis duşman, nebwürlige garşı gitmek söweşdir.

...Döwletli kişi – janyny gaflatdan oýaran, halyny bilen kişidir.

...Adam (A.S.) sag ýanyna bakdy: üç güzel şahs gördü we sorady:
– Adyňyz kimdir we ornuňyz nirededir?

Birinjisi jogap berdi:

– Adym akyldyr we ýerim başdadyr, beýnidedir.

Ikinjisi şeýle jogap berdi:

– Adym utanç we haýadyr, ornum ýüzdedir.

Üçünjisi hem şeýle jogap berdi:

– Adym ylymdyr we ornum köňül içindedir.

Mundan soň Adam (A.S.) şeýle diýdi:

– Geliň, indi ýerli-eriňize giriň.

Şo wagt üçüsi-de ýerli-erine girdiler. Adam rahatlandy. Soňra sol tarapyna bakdy, o ýanda-da üç şahs gördü, ini jümşesdi we sorady:

– Adyňz kimdir we ýeriňiz nirdedir? Beýle ugursyz taýpasyňyz.

Olaryň biri şeýle jogap berdi:

– Adym öýkedir, ýerim başda-beýnidedir.

Adam garşy çykdy.

– Baş aklyň ýeridir, seniň başda ýeriň ýokdur.

O şahs şeýle jogap berdi:

– Men geldigim akyl gider.

Ikinji şahs hem şeýle diýdi:

– Meniň adym tamakinlik (açgözlilik), ýerim ýüzdedir.

Adam garşy çykdy.

– Yüz, bütinleyý, utanç we haýa ýeridir, seniň ýüzde ýeriň ýokdur.

– Men geldigim, utanç-haýa gider.

Üçünji şahs hem şeýle sözledi:

– Meniň adym husyt (gysgançlyk), ýerim köňül içidir.

– Köňül – ylym ýeridir.

– Men geldigim, ylym gider...

...Yerde agajy dik tutýan kökdür.

...Döwlet – edep, akyl we gözel ahlakdyr.

...Şu sebäpdən akyl beden içinde sultan, köňül içinde rahatlykdyr. Allanyň ynsana beren munça beýikligi, munça nury, munça keramaty, munça halady – akyl bereketindendir...

...Kimiň könlünde akyl nury bar bolsa hoşdur. Kimde ýok bolsa, özüne haýry ýokdur, Hudaýyň ýanynda-da ýeri ýokdur.

...Ylmyň aýna meňzeşdigini aýdypdyk. Aýna bakan öz yüzünü görer.

Ýagny, kişi öz ýaman taraplaryny-da görer. Öz aýplaryny gören

kişi hiç kimiň aýbyny dile getirmeli däldir.

...Her kime kapyrdan-da has ýaman üç duşman bardyr: birinjisi –nebsewürlikdir, ikinjisi – ulumsylyk we egrilik, üçünjisi – ýalançylyk we hilegärlik. Edebi makalalar